

Na řešení situace lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách vydalo MPSV 2,8 mld. Kč. Podpora jim pomohla jen omezeně a krátkodobě

9.12.2024 - | Nejvyšší kontrolní úřad

Lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách se potýkají s dlouhodobou nezaměstnaností, hmotnou a bytovou nouzí, exekucemi, zadlužeností a s nízkým vzděláním.

Na řešení uvedených problémů a ke zvýšení pracovního uplatnění těchto osob vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) z operačního programu Zaměstnanost 2,8 mld. Kč. V letech 2016 až 2023 bylo v 418 projektech podpořeno více než 23 tisíc účastníků. Jak ukázala kontrola NKÚ, dopady projektů na situaci osob ze sociálně vyloučených lokalit byly pouze omezené a krátkodobé. Na celkový stav v obcích, kde se takové lokality vyskytují, měly podpořené projekty zpravidla jen slabý vliv. Pouze 24 % účastníků projektů se podařilo trvaleji začlenit na pracovním trhu. Průměrné náklady na podporu jednoho účastníka projektu dosáhly 110 208 Kč.

MPSV kladlo důraz především na čerpání peněžních prostředků: účel dotace definovalo velmi obecně a nezajistilo, aby byly podpořeny vždy jen projekty s jasnými a měřitelnými cíli. Na uvedené nedostatky v řízení operačního programu Zaměstnanost poukazuje NKÚ opakovaně (např. v kontrolních akcích č. 21/29, č. 22/28 nebo č. 23/21).

Kontrola dále ukázala, že MPSV systematicky nesledovalo, zda podpora vedla k odstranění některých základních příčin sociálního vyloučení, jako jsou bytová a hmotná nouze, zadluženost či exekuce. Nesledovalo ani, zda podpora přispěla k pracovnímu uplatnění osob s nízkou kvalifikací. Jde přitom o jednu ze skupin nejvíce ohrožených sociálním vyloučením.

Zásadní pro sociální začleňování měly být projekty koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám, na které byla z celkové podpory vydána částka 1,8 mld. Kč. K uplatnění na pracovním trhu vedly tyto projekty u 18 % původně nezaměstnaných či neaktivních účastníků. U skupiny osob nad 54 let to bylo jen 10 %. Mezi podpořenými projekty koordinovaného přístupu byly i takové, které nevedly k pracovnímu uplatnění žádného z účastníků. Na tři takové projekty MPSV neúčelně vynaložilo 9,5 mil. Kč. Příkladem je projekt za 2,5 mil. Kč Práce se nebojíme. Jeho cílem bylo umístění 110 osob na legálním trhu práce či minimálně zvýšení jejich šance na něm uspět. Podle zjištění NKÚ však nebyl šest měsíců od ukončení účasti v projektu zaměstnán žádný z celkem 58 účastníků projektu.

Projekty koordinovaného přístupu měly přispět také k rozvoji sociálního podnikání v místech s výskytem sociálně vyloučených lokalit. Jak ukázala kontrola NKÚ, za celé programové období vznikly díky těmto projektům pouze dva sociální podniky. Přínos těchto projektů k rozvoji sociálního podnikání byl proto minimální.

Převážnou část (68 %) prostředků poskytnutých na projekty koordinovaného přístupu příjemci dotací použili na osobní náklady, tedy např. na mzdy koordinátorů, lektorů, poradců, sociálních pracovníků atp. Na tzv. nepřímé náklady, tedy na administrativu a režii, příjemci použili dalších 20 % výdajů. Na přímou podporu cílové skupiny (např. mzdové příspěvky) byla určena přibližně tři procenta výdajů.

Z celkového počtu 104 obcí, kde byly realizovány projekty koordinovaného přístupu, zůstalo v roce 2023 zatíženo nejvyšším stupněm sociálního vyloučení 58 obcí, tedy téměř 56 %. I přes dílčí přínosy projektů nedošlo v těchto obcích k odstranění hlubších příčin sociálního vyloučení. To mělo přímé dopady na výdaje státního rozpočtu. Jen do těchto 58 obcí vyplatilo MPSV v letech 2016 až 2023 ze státního rozpočtu 14,2 mld. Kč na příspěvky na živobytí a doplatky na bydlení.

K nižším dopadům projektů přispěl mj. způsob financování Agentury pro sociální začleňování při Ministerstvu pro místní rozvoj, který posiluje krátkodobá nesystémová řešení a neumožňuje flexibilně reagovat na aktuální potřeby v dotčených lokalitách, ale také slabá motivace a zpravidla nízká kvalifikace části osob žijících ve vyloučených lokalitách a dlouhodobě nevhodná legislativa. Na to reagovalo MPSV spolu s dalšími resorty přípravou novel nebo návrhů nových zákonů. Podle NKÚ bude důležité, jak budou nové legislativní nástroje uplatňovány v praxi.

Do kontrolního vzorku zařadil NKÚ celkem devět projektů operačního programu Zaměstnanost. NKÚ zjistil, že vybraní příjemci dotací vynaložili část peněžních prostředků určených na sociální začleňování v sociálně vyloučených lokalitách neúčelně a neefektivně. Žádný z příjemců nedosáhl v plném rozsahu všech stanovených projektových cílů. Tři projekty vůbec neměly jasné a měřitelné cíle, přesto na ně MPSV vynaložilo téměř 50 mil. Kč. Vynaložené peněžní prostředky přispěly ke zlepšení situace podpořených osob pouze omezeně.

Odbor komunikace

Nejvyšší kontrolní úřad

<https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/na-reseni-situace-lidi-zijících-v-socialne-vyloucenych-lokalitach-vydalo-mps-v-2-8-mld-kc--podpora-jim-pomohla-jen-omezene-a-kratkodobe-id14416>